De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Onderwijsprestaties en Voortgezet Onderwijs
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Onze referentie
67150831

Datum 24 november 2024
>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag
Betreft Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden: terug- en vooruitblik

Bijlagen
11

Alles begint bij taal: de moeder van alle vaardigheden. Een rijke woordenschat en goede leesvaardigheid zijn noodzakelijk om andere vaardigheden en kennis op te doen. Op 16 oktober jl. heb ik de Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden aan uw Kamer gestuurd. Deze bevat de bouwstenen voor een gezamenlijke aanpak om de basisvaardigheden van alle leerlingen in Nederland duurzaam te verbeteren. Het doel is om bij de volgende editie van PISA in 2029 een duidelijke verbetering in de taal- en rekenvaardigheid van Nederlandse
15-jarigen te zien.

De Versterkingsagenda is geen compleet nieuw plan. Er is de afgelopen jaren al veel in gang gezet, onder meer vanuit het Masterplan basisvaardigheden. De Versterkingsagenda bouwt daarop voort en scherpt aan waar nodig. Voor het Masterplan is in 2023 een tussendoel gesteld voor het einde van schooljaar 2025-2026, dat nu kan worden geëvalueerd aan de hand van recent beschikbaar gekomen cijfers. Destijds is aangegeven dat doelen en beleid worden bijgesteld indien nodig. In deze brief schetst ik het meest actuele beeld van de prestaties op de basisvaardigheden, dat de noodzaak om met de Versterkingsagenda bij te sturen opnieuw onderstreept.

De Versterkingsagenda is pas kort geleden gepubliceerd. Daarin is het voornemen geuit om vanaf najaar 2027 jaarlijks te rapporteren over de gemaakte voortgang in prestaties en aanpak. Voor nu zal ik, mede met het oog op het commissiedebat van 2 december a.s., ingaan op een aantal lopende ontwikkelingen die ook onderdeel uitmaken van de Versterkingsagenda. De belangrijkste daarvan – de actualisatie van het curriculum, de implementatie daarvan door scholen en het kwaliteitskader leermiddelen – maken onderdeel uit van de versterker taal en rekenen in alle vakken. Ook geef ik een update over de voorgenomen regulatie van de onderwijsadviesmarkt. Volgend najaar zal ik, zoals toegezegd, rapporteren over de integrale voortgang en doelen van de Versterkingsagenda.

I. EVALUATIE TUSSENDOELEN MASTERPLAN EN OVERGANG NAAR DE VERSTERKINGSAGENDA

Voor de zomer moest ik concluderen dat er in de afgelopen jaren te weinig vooruitgang is geboekt op de basisvaardigheden. Met name de taalprestaties staan onder druk. De resultaten van PISA-2025 en de meest recente onderzoeksresultaten over schooljaar 2025-2026 bevestigen dit beeld in grote lijnen. Hieronder staan andere belangrijke onderzoeksuitkomsten aangaande de leerprestaties van leerlingen in het funderend onderwijs beschreven.

Tussendoelen Masterplan voor schooljaar 2025-2026

In mei 2023 zijn voor het Masterplan tussendoelen en einddoelen geformuleerd die betrekking hebben op de leerprestaties van leerlingen op taal en rekenen-wiskunde.[1] Als einddoel werd gesteld dat aan het eind van schooljaar 2027-2028 zowel de *basis op orde* als de *aansluiting op orde* moet zijn. De basis op orde houdt in dat aan het einde van het primair onderwijs (po) alle leerlingen in ieder geval referentieniveau 1F moeten beheersen en alle leerlingen aan het einde van het voortgezet onderwijs (vo) minimaal referentieniveau 2F. Dit is het basisniveau dat nodig is om mee te kunnen komen in de maatschappij. De aansluiting op orde betekent dat alle leerlingen die na het po of vo doorstromen naar vervolgonderwijs het referentieniveau beheersen dat nodig is om die overstap soepel kunnen maken.

Daarnaast werden ook twee tussendoelen gesteld:

- Het eerste tussendoel heeft betrekking op de eerste tranche scholen die de subsidie Verbetering basisvaardigheden heeft ontvangen in 2022.[2] Het doel was om op *alle* scholen van deze eerste tranche aan het einde van schooljaar 2023-2024 een trendbreuk te zien in de leerprestaties voor taal en rekenen-wiskunde.
- Het tweede tussendoel stelt dat aan het eind van schooljaar 2025-2026 het gat dat in 2023 is geconstateerd voor de *basis op orde* minimaal voor de helft is gedicht.

Tussendoel 1: trendbreuk op alle scholen met subsidie

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft *kwantitatief* onderzoek gedaan naar de effecten van de subsidie Verbetering basisvaardigheden op de leerprestaties en doorstroom van leerlingen, alsmede op de mobiliteit van onderwijspersoneel. Hierbij is een vergelijking gemaakt tussen scholen die in de eerste en tweede tranche (startjaar 2022 en 2023) subsidie kregen en scholen die daar destijds niet voor in aanmerking kwamen. Het eindrapport van dit onderzoek ontvangt u als bijlage bij deze brief.[3] De conclusie luidt dat er, over het geheel genomen, geen sprake is van statistisch significante effecten van de subsidie. Wat betreft de leerprestaties ziet het CPB bij po-scholen uit de tweede

[1] Kamerstukken II, 2022/23, 31293, nr. 670.
[2] Tussen 2022 en 2025 zijn er vier subsidietranches gestart. Uiteindelijk heeft circa 95 procent van de scholen de subsidie Verbetering basisvaardigheden gekregen. Met deze subsidie en bijbehorende ondersteuning werden scholen in staat gesteld om twee jaar lang extra in te zetten op de verbetering van de basisvaardigheden van hun leerlingen.
[3] Hiermee geef ik uitvoering aan toezegging TZ202609-084, die stelt dat uw Kamer voor de Kerst van 2026 een brief ontvangt over meetbare resultaten met betrekking tot het Masterplan basisvaardigheden.

subsidietranche na twee jaar wel aanwijzingen voor positieve effecten op de scores die leerlingen uit groep 3 tot en met 7 behalen op lvs-toetsen voor spelling en rekenen. Deze effecten lijken met name geconcentreerd in de lagere groepen (groep 3-5). *Kwalitatief* implementatieonderzoek, waarbij het grootste deel van bevraagde schoolleiders aangeeft vooruitgang te zien in de taal- en rekenprestaties van hun leerlingen, schetst een positiever beeld over de effecten van de subsidie.[4]

Deze onderzoeken laten zien dat het tussendoel van een trendbreuk op alle scholen met subsidie niet is bereikt. Het positieve beeld uit het kwalitatieve onderzoek geldt namelijk niet voor *alle* scholen en is bovendien niet kwantitatief aangetoond door het CPB.[5]

Tussendoel 2: halverwege de basis op orde
In de Monitor basisvaardigheden 2026, die u als bijlage van deze brief ontvangt, komen verschillende onderzoeken aan bod die inzicht bieden in de vraag of het tweede tussendoel behaald is. De Monitor laat zien dat sinds schooljaar 2024-2025 de taal- en rekenvaardigheid van leerlingen in het po terug is op het niveau van voor de coronapandemie. De vaardigheidsscores van groep 3-leerlingen zijn zelfs wat gestegen. Ook het aandeel groep 7-leerlingen dat voor rekenen streefniveau 1S beheerst is toegenomen. In het po zien we dus positieve signalen. Toch beheersen onvoldoende leerlingen aan het einde van de basisschool referentieniveau 1F. Het tussendoel voor het eind van schooljaar 2025-2026 is in het po dan ook niet behaald.

Het langjarige beeld van dalende taal- en rekenvaardigheid in het vo is zorgelijker. Vo-leerlingen behalen in de onderbouw nog steeds een lager vaardigheidsniveau dan voor de pandemie. Ten opzichte van vorig schooljaar zijn er voor sommige leerjaren en schoolsoorten – en met name voor wiskunde – wel tekenen van herstel.[6] Op basis van de beschikbare cijfers is het echter niet aannemelijk dat 50 procent van de vmbo bb/kb-leerlingen aan het einde van het vo niveau 2F haalt voor zowel lezen als rekenen-wiskunde, zoals het tweede tussendoel beoogt.

Het tweede tussendoel – om het gat richting *de basis op orde* voor de helft te dichten – is dus niet behaald. Voor een meer gedetailleerde reflectie op de tussendoelen van het Masterplan verwijs ik u naar de conclusies van de Monitor basisvaardigheden.

Onderzoek examenresultaten 2026
Door middel van de jaarlijkse Examenmonitor en het vaardigheidsonderzoek krijgen we een beeld van hoe de examenresultaten zich ontwikkelen.[7] Uit de Examenmonitor 2026 blijkt dat in 2026 91,2 procent van de examenkandidaten is geslaagd – 1 procentpunt

[4] De eindmeting onder scholen die in 2024 voor het eerst de subsidie kregen is inmiddels afgenomen. Het volledige onderzoek vindt u in de bijlage.
[5] Met de bespreking van deze onderzoeksresultaten geef ik uitvoering aan toezegging TZ202609-084, die stelt dat uw Kamer voor de Kerst van 2026 een brief over meetbare resultaten met betrekking tot het Masterplan basisvaardigheden ontvangt.
[6] Zie ook het rapport 'Peil.Rekenen-wiskunde Einde leerjaar 2 voortgezet (speciaal) onderwijs 2024-2025' van de Inspectie van het Onderwijs, dat met deze brief aan uw Kamer wordt aangeboden.
[7] Met deze brief ontvangt u ook de Examenmonitor 2026 die is opgesteld door DUO, alsmede het vaardigheidsonderzoek dat is uitgevoerd door het College voor Toetsen en Examens (CvTE) en Stichting Cito.

meer dan in 2025. De gemiddelde cijfers voor het centraal examen (CE) en schoolexamen (SE) zijn in 2026, net als het gemiddelde eindcijfer (EC), iets gestegen ten opzichte van 2025 (CE: van 6,42 naar 6,45; SE: van 6,45 naar 6,47; EC: van 6,61 naar 6,63).[8] Voor Nederlands en wiskunde laat de ontwikkeling van eindexamenuitslagen geen eenduidig patroon zien: het beeld verschilt zowel per schoolsoort als per wiskundevariant. Dit beeld komt ook naar voren uit het vaardigheidsonderzoek, waarin de ontwikkeling van de vaardigheid van eindexamenkandidaten tussen 2023 en 2026 is onderzocht. Bij wiskunde verschilt de trend sterk per schoolsoort en wiskundevak. Zo is er sprake van dalingen bij vmbo-gt en havo-wiskunde A, terwijl de vaardigheid bij vmbo-b en vwo-wiskunde A en B juist is toegenomen. Voor Nederlands kon alleen een schatting worden gemaakt voor vmbo-bb (stabiel) en vmbo-kb (lichte daling).

Ieder jaar normeert het College voor Toetsen en Examens (CvTE) om de cijfers van leerlingen op de CE's te kunnen vaststellen. De normering van de CE's heeft als doel om de prestatie-eis, waaraan leerlingen minimaal moeten voldoen om een voldoende te halen, van jaar op jaar te handhaven. De afgelopen jaren is de prestatie-eis bij een aantal CE's aangescherpt. Zo is in de aanloop naar de examens in 2025 de prestatie-eis bij alle CE's Nederlands verhoogd, met uitzondering van vmbo-gt. Het CvTE licht in een document op haar website de aanpassingen op de prestatie-eisen nader toe.[9] Ook hebben de CE's Nederlands voor havo en vwo in 2024 een inhoudelijke verandering ondergaan, waarbij nieuwe vraagtypen zijn geïntroduceerd. Bij vergelijkingen van resultaten over de jaren heen moeten dergelijke ontwikkelingen in acht worden genomen.

Discrepantie tussen de eindexamenresultaten en PISA

De resultaten van PISA-2025 laten zien dat de leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarigen sterk is gedaald. Die daling is al langer gaande en is na de PISA-meting van 2012 ingezet. Leesvaardigheid is ook een belangrijk onderdeel van het CE Nederlands. Het is in dat licht opvallend dat de examens gemiddeld genomen geen sterke daling laten zien – zoals ook opgemerkt in de motie Kisteman.[10]

Het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO) bracht vorig jaar in kaart welke redenen daaraan ten grondslag zouden kunnen liggen.[11] Aan de PISA-toets zijn voor een leerling geen consequenties verbonden; van het CE hangt juist heel veel af. Eén van de hypothesen uit het verkennende onderzoek van NKO betrof daarom de impact van motivatie. Dit onderzoek ontvangt u als bijlage bij deze brief.

[8] Zie de Examenmonitor 2026 in de bijlage voor een meerjarig overzicht van slagingspercentages en gemiddelde cijfers.

[9] CvTE (2025). *Stap voor stap naar een stabiele prestatie-eis*. https://www.examenblad.nl/2026/onderwerpen/normering-centrale-examens

[10] Kamerstukken II, 2025/26, 31 293, nr. 836.

[11] Zie voor het onderzoek: https://www.nko.nl/onderzoeksprojecten/verkennend-onderzoek-ontwikkelingen-in-vaardigheidsniveaus-in-het-vo. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan deel (i) van de motie Kisteman, waarin de regering wordt verzocht te onderzoeken waarom het aantal geslaagden jaarlijks gelijk blijft terwijl de leesvaardigheid afneemt en de Kamer over de uitkomsten zo snel mogelijk te informeren. Deel (ii) van deze motie, dat verzoekt in kaart te brengen welke invloed de N-term heeft op de niveaudaling en de uitslagen op centrale examens, is reeds afgedaan in een eerdere Kamerbrief (Kamerstukken II, 2025/26, 31 293, nr. 855).

Het onderzoek toont aan dat de motivatie van Nederlandse leerlingen voor PISA tussen 2018 en 2025 is afgenomen. Bij leerlingen in het praktijkonderwijs en vmbo was de daling in motivatie daarnaast sterker dan bij havo- en vwo-leerlingen. In het algemeen geven leerlingen aan dat ze meer gemotiveerd zouden zijn als het resultaat van de PISA-toets zou hebben meegeteld voor hun schoolexamen. Er is een positief verband gevonden tussen motivatie en de toetsscore. Voor pro- en vmbo-leerlingen verklaart de motivatiedaling deels de prestatiedaling bij PISA, maar voor havo- en vwo-leerlingen niet. Het verband tussen motivatie en prestaties is in Nederland sterker dan in andere landen.

Naast de daling in motivatie spelen ook andere factoren een rol in de daling van de prestaties op de PISA-toets. Om die reden zal het NKO komend jaar doorgaan met onderzoek rondom dit thema. Er zijn in het verkennend onderzoek namelijk ook andere mogelijke verklaringen geïdentificeerd die het onderzoeken waard zijn, zoals verschillen in de vaardigheden die door verschillende toetsen – zoals PISA en de examens – gemeten worden.

II. VIJF VERSTERKERS VOOR BETERE BASISVAARDIGHEDEN

In het licht van de noodzaak van betere basisvaardigheden van scholieren, de onderzoeksresultaten en de niet behaalde tussendoelen van het Masterplan, kies ik ervoor om bij te sturen. Dit doe ik met de Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden, die het Masterplan basisvaardigheden opvolgt. In de Versterkingsagenda zijn nieuwe doelen gesteld, met als hoofddoel een duidelijke verbetering in taal- en rekenvaardigheid bij de volgende editie van PISA in 2029. De Versterkingsagenda scherpt aan, brengt nog meer focus en versterkt wat werkt. Deze scherpere focus en versterking wil ik bereiken door in te zetten op vijf versterkers voor betere basisvaardigheden:

- Versterker A zet in op taal en rekenen in alle vakken en de curriculumherziening. Want taal helpt leerlingen om kennis op te doen, terwijl zij in andere leergebieden juist weer kunnen oefenen met lezen, schrijven, spreken en luisteren.
- Versterker B prioriteert het versterken van de basis in het vmbo, waar de basisvaardigheden het meest onder druk staan.
- Versterker C zet juist in op een sterke basis voor jonge kinderen, om achterstanden zoveel mogelijk te voorkomen.
- Versterker D betreft het evidence-informed werken en de doorlopende professionalisering van leraren en schoolleiders.
- Versterker E betrekt ouders, bibliotheken, kinderopvang en andere partners – want scholen kunnen het niet alleen.

In deze brief zal ik ingaan op actuele ontwikkelingen omtrent versterkers A en D. Over het jonge kind (versterker C) heeft u op 30 oktober jl. een brief ontvangen.[12] De uitvoering van versterkers B en E verloopt zoals geschetst in de Versterkingsagenda.

VERSTERKER A: Taal en rekenen in alle vakken

In de Versterkingsagenda is in deze versterker de herziening van het curriculum een belangrijke motor. De invoering daarvan ligt op schema. Hierbij geef ik een update over de actualisatie van de examenprogramma's, enkele wijzigingen in de bovenbouw van het vo, de actualisatie van de referentieniveaus en de ondersteuning voor scholen. Daarnaast ga ik in op de stand van zaken van het kwaliteitskader leermiddelen, dat ook bijdraagt aan beter taal- en rekenonderwijs.

Actualisatie examenprogramma's en wijziging bovenbouw vo

De noodzakelijke formele stappen in de actualisatie van het curriculum worden gezet en wet- en regelgeving wordt aangepast. Een belangrijk onderdeel daarvan is de oplevering en beproeving van de examenprogramma's in het vo.

Vakken	**Stand van zaken**
Nederlands, wiskunde, maatschappijleer, Fries, moderne vreemde talen set I, klassieke talen, nlt, o&o	Definitieve conceptexamenprogramma's zijn 1 september 2026 opgeleverd.
natuurwetenschappelijke vakken, moderne vreemde talen set II en compacte variant	Scholen beproeven dit schooljaar de conceptprogramma's. Definitieve conceptexamenprogramma's worden september 2027 opgeleverd.
mens & maatschappijvakken, kunstvakken, bewegen en sport en gecijferdheid (havo)	Conceptexamenprogramma's opgeleverd, fase van beproeven start september 2027.
maatschappijstudies, informatica en wiskunde D	Conceptexamenprogramma's zijn in ontwikkeling en worden september 2027 opgeleverd.

Na het opleveren van de conceptexamenprogramma's volgt steeds de fase van beproeven. Een flink aantal scholen door heel Nederland beproeft onder begeleiding van SLO en in samenwerking met Stichting Cito en het CvTE de conceptprogramma's op bruikbaarheid en uitvoerbaarheid. Zowel leraren, leerlingen als schoolleiders doen mee. Op basis van de uitkomsten van de fase van beproeven stelt SLO de programma's bij, zoals voor de eerste lichting inmiddels is gebeurd. In de fase van beproeven kijkt SLO naar de uitvoerbaarheid en de bruikbaarheid van de programma's in de praktijk. Ze keek hierbij naar uitvoerbaarheid en toetsbaarheid van eindtermen en hoe overladenheid te voorkomen. In de slotfase heeft SLO zowel de perspectieven van de vakvernieuwingscommissie als de uitkomsten van de fase van beproeven bij elkaar gebracht. De meerderheid ontvangt de programma's enthousiast, terwijl een minderheid aanpassingen voorstelt. De nieuwe examenprogramma's vormen een overwegend breed gedragen geheel, waarin verschillende perspectieven en belangen

[12] Kamerstukken II 2026/27, 2026Z23652.

zorgvuldig zijn samengebracht. SLO levert deze steeds in september op. Daarna kan OCW de nieuwe programma's gaan vastleggen in een ministeriële regeling.

Om de inhoudelijke examenprogramma's in regelgeving te kunnen vastleggen is een aantal wijzigingen in het Uitvoeringsbesluit WVO2020 nodig. Hiervoor is een ontwerpbesluit in voorbereiding met verschillende wijzigingen, waaronder de nieuwe vakkenstructuur wiskunde en de geactualiseerde studielasturentabel.[13] Het ontwerpbesluit actualisatie bovenbouwcurriculum is momenteel in afronding.

Nieuwe structuur wiskundevakken
De vakvernieuwingscommissies wiskunde hebben twee wiskundevakken voor het vmbo (gecijferdheid & wiskunde) en vier wiskundevakken voor havo en vwo (gecijferdheid, wiskunde maatschappij, wiskunde natuur en wiskunde techniek) ontwikkeld. Aanleiding hiervoor is dat de huidige wiskundevakken leerlingen niet optimaal voorbereiden op hun vervolgopleidingen en op de wiskunde die nodig is voor de andere vakken die ze volgen.[14]

De nieuwe vakken sluiten goed aan op de profielen die leerlingen volgen en op wat leerlingen nodig hebben in vervolgopleidingen. De invoering van het vak gecijferdheid betekent dat in de toekomst elke leerling een vorm van wiskunde zal hebben gevolgd. Nu is dat nog niet het geval, terwijl het wel van groot belang is dat alle leerlingen met voldoende rekenkundige bagage het funderend onderwijs verlaten. Met de afschaffing van de rekentoets in 2019 is met uw Kamer afgesproken dat rekenonderwijs een geïntegreerd onderdeel moet worden van het curriculum en het examen.[15]

Schoolleiders en leraren hebben de nieuwe wiskundevakken afgelopen schooljaar beproefd: daaruit komen enthousiaste reacties. Het vak wiskunde speelt ook een rol in de toelating voor hogescholen en universiteiten. Daarom kijken onderwijsinstellingen de komende tijd naar passende toelatingseisen op basis van deze nieuwe wiskundevarianten. Hierover voert het ministerie momenteel gesprekken met de onderwijskoepels (Universiteiten Nederland en Vereniging Hogescholen) en vertegenwoordigers van opleidingen. Zo houden we rekening met een soepele doorstroom voor leerlingen naar het hbo en wo én voor een werkbare overgang voor onderwijsinstellingen bij de invoer van de nieuwe wiskundevakken.

Implementatie nieuwe studielasturen
Examenprogramma's zijn voor alle leerlingen in Nederland gelijk, daarom zijn er studielasturen. Maar scholen gaan zelf over hoe ze die vertalen naar de lessentabel.

[13] In de bijlage zijn de nieuwe studielasturentabellen voor havo en vwo opgenomen met een toelichting op de belangrijkste uitgangspunten. Deze deel ik met de Kamer conform toezegging TZ202410-126.
[14] Werkgroep vakkenstructuur wiskunde (2022). *Eindrapport werkgroep vakkenstructuur wiskunde*; (2021) *Startnotitie wiskunde. Bovenbouw voortgezet onderwijs.* Amersfoort: SLO.
[15] Kamerstukken II 2019/20, 31 332, nr. 90.

Waar de ene school meer lestijd wil inruimen voor Nederlands, kan een andere school zich juist profileren met meer lestijd voor bètavakken of met vakoverstijgende projectweken waar alle vakken samen werken aan de nieuwe burgerschapsinhouden. Dat is aan de scholen.

Ik heb toegezegd terug te koppelen wat de gevolgen zijn van de ontwerpruimte voor de vakken. Uit de fase van beproeven van de eerste lichting blijkt dat schoolleiders inschatten dat dit geen grote problemen oplevert in de praktijk. Zij benoemen het belang van de schoolvisie en het onderwijsconcept van de school als uitgangspunt bij eventuele aanpassingen aan de lessentabel. Verder geven de meeste schoolleiders aan dat zij beleid willen maken op het stimuleren van samenhang en samenwerking tussen de vakken. Dit zijn waardevolle inzichten om te delen in de ondersteuning aan scholen over de implementatie van de nieuwe programma's.[16] OCW en SLO ontwikkelen momenteel ondersteuning in de vorm van handreikingen en webcasts. Tijdens de invoering van de nieuwe programma's blijf ik het proces zorgvuldig monitoren.

Actualisatie referentieniveaus taal en rekenen
De actualisatie van de kerndoelen en examenprogramma's biedt momentum om ook de huidige referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen te actualiseren.
Ik heb uw Kamer toegezegd u hierover te informeren.[17]

De referentieniveaus beschrijven de niveaus waarop leerlingen in het po en vo en studenten in het mbo taal- en rekenvaardigheden moeten beheersen. Uit een analyse van SLO blijkt dat de huidige referentieniveaus onvoldoende aansluiten op de geactualiseerde kerndoelen en eindtermen, onder andere qua inhoud, opbouw en niveau.[18] De geactualiseerde kerndoelen en eindtermen zijn ambitieuzer en gaan op onderdelen uit van hogere verwachtingen van leerlingen dan de referentieniveaus. Om de referentieniveaus in lijn te brengen met de inhoud, de opbouw en het ambitieniveau van de kerndoelen en eindtermen, is een herziening noodzakelijk. Deze herziening biedt ook kans om de knelpunten te verhelpen die aan het licht zijn gekomen tijdens de evaluatie van het referentiekader.[19] Om deze redenen heeft een consortium van SLO, CvTE en Stichting Cito opdracht gekregen om de referentieniveaus te actualiseren en te herijken.

In overleg met genoemde partijen en de Inspectie van het Onderwijs is een voorstel voor de actualisatie van de referentieniveaus uitgewerkt. Er zullen niveauspecificaties gemaakt worden bij kerndoelen en eindtermen, waarbij de aansluiting met de reken- en concepttaaleisen mbo geborgd wordt, evenals de doorlopende leerlijn po-vo-mbo. Het doel hiervan is om te komen tot concrete en meetbare leerdoelen voor taal en rekenen voor po, vo en mbo. De geactualiseerde referentieniveaus sluiten volledig aan bij de

[16] Conform toezegging TZ202412-041.
[17] Conform toezegging TZ202609-091.
[18] SLO (2025). *Advies Referentiekader Taal en Rekenen in het perspectief van geactualiseerde kerndoelen, examenprogramma's en taal- en rekeneisen*. Amersfoort.
[19] Van den Broek et al. (2022). *Eindrapportage. Analyse en evaluatie referentieniveaus. Nederlandse taal en rekenen*. Nijmegen/Amersfoort: ResearchNed/Expertisecentrum Nederland.

ambitieuze herziene kerndoelen en eindtermen en bij de reken- en concepttaaleisen mbo, en gaan uit van hoge verwachtingen van leerlingen en mbo-studenten.[20] Zo zorgen we ervoor dat er helderheid ontstaat over de verschillende eindniveaus, taal- en rekenprestaties effectief gemonitord kunnen worden, en dat leerlingen en mbo-studenten met het juiste taal- en rekenniveau doorstromen naar het vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt.

De sectorraden PRO en GO zullen actief betrokken worden, zodat de referentieniveaus ook passend worden voor leerlingen in het praktijkonderwijs en het gespecialiseerd onderwijs. Daarnaast zal het consortium een brede groep betrokkenen, waaronder onderwijsprofessionals, wetenschappers en leermiddelen- en toetsenmakers, consulteren gedurende het actualisatieproces. Het consortium levert de conceptreferentieniveaus op in het vierde kwartaal van 2028. Na verankering in wet- en regelgeving kunnen ze in augustus 2030 in werking treden.

Aan de slag in de klas met het herziene curriculum

De invoering van de vernieuwde (functionele) kerndoelen is inmiddels in volle gang. Scholen hebben tot 2031 om deze gefaseerd in te voeren. Parallel daaraan loopt de wettelijke verankering van de (functionele) kerndoelen. Voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs gelden de examenprogramma's. Op 1 september van dit jaar zijn voor een groot deel van de vakken de vernieuwde examenprogramma's opgeleverd door SLO. De rest van de examenprogramma's volgt de komende jaren. Dat betekent dat vo-scholen de komende jaren aan de slag moeten met de invoering van zowel kerndoelen als examenprogramma's. Om scholen voldoende tijd te geven om zich voor te bereiden op de invoering van deze examenprogramma's hebben zij voor de set die op 1 september jl. is opgeleverd drie jaar voorbereidingstijd. Dit geeft scholen de ruimte om in schooljaar 2026-2027 te komen tot een plan over hoe zij de komende jaren de examenprogramma's, in samenhang met de kerndoelen, invoeren. In bijlage 2 vindt u een overzicht van de planning voor de verankering van de kerndoelen en de oplevering en invoering van de examenprogramma's.

Scholen zijn volop aan de slag om het herziene curriculum te vertalen naar een schooleigen curriculum en worden hierbij ondersteund door vele partijen. Zo biedt OCW, als regievoerder, samen met verschillende sociale partners (waaronder SLO, de PO-Raad, de VO-raad, Sectorraad GO, AVS, vak- en beroepsverenigingen, lerarenopleidingen, leermiddelenmakers en onderwijsadviesbureaus) ondersteuning gericht op de verschillende rollen binnen de schoolorganisatie. Via de jaarlijkse voortgangsrapportage over de Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden zal uw Kamer op de hoogte gehouden worden van relevante ontwikkelingen rondom de implementatie van het nieuwe curriculum.

Kwaliteitskader leermiddelen

[20] Kamerstukken II 2026/27, 31 1293, nr. 887.

Op 18 november is het Generiek Kwaliteitskader Leermiddelen gelanceerd door NKO en SLO. Zij stelden dit kader op in opdracht van OCW en met belangrijke input van de Kwaliteitsalliantie Leermiddelen. Scholen die hun leermiddelen tegen het licht willen houden, kunnen hiervan gebruik maken.

Het Kwaliteitskader Leermiddelen geeft scholen en leermiddelenmakers een praktisch instrument om op een systematische manier leermiddelen te vergelijken, te kiezen of zelf te ontwikkelen. De criteria in het kader sluiten aan bij actuele inzichten uit wetenschappelijk onderzoek en de praktijk. Ze gaan over leerdoelen en -inhoud, didactiek en leerprocessen, toegankelijkheid, inclusiviteit, lerarenmateriaal en randvoorwaarden zoals omgang met data en AI.

Het kwaliteitskader is voor iedereen beschikbaar op www.onderwijskennis.nl.
Dit schooljaar gaan ongeveer 100 scholen en leermiddelenmakers het kwaliteitskader testen in een pilot. Hun inzichten benutten we om het kader verder door te ontwikkelen richting een keurmerk en bij het opstellen van leergebiedspecifieke kaders.

VERSTERKER D: Doen wat werkt met sterke onderwijsteams

Regulatie onderwijsadviesmarkt voor meer transparantie en betere kwaliteit
Duurzame onderwijsverbetering vraagt om goede ondersteuning voor onderwijsprofessionals. Uit een eerdere verkenning blijkt dat deze ondersteuning niet altijd goed vindbaar is en dat de kwaliteit niet altijd is gewaarborgd. Om de onderwijsadviesmarkt te reguleren is regie vanuit de overheid nodig.[21]

In het voorjaar van 2026 is de Kwaliteitsalliantie Onderwijsadvies ingericht. Deze alliantie met sociale partners en vertegenwoordigers van de adviesbranche moet de transparantie, vindbaarheid en kwaliteit van het aanbod verbeteren. Hierbij ontvangt u de stand van zaken, zoals toegezegd in het commissiedebat van 9 april jl.[22]

Onderzoek naar de onderwijsadviesmarkt
Een nader onderzoek[23] laat het onderstaande zien:

- Er zijn 390 aanbieders (inclusief zelfstandigen) geïdentificeerd, met in totaal 2300 medewerkers. Deze aantallen zijn aanzienlijk lager dan eerdere publieke schattingen, die inzetten op bijna 3000 aanbieders en soms tienduizenden adviseurs.[24]
- Zowel scholen als aanbieders zijn over het algemeen tevreden over de markt. Zo beoordeelt 72 procent van de schoolbestuurders en 78 procent van de

[21] Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 VIII, nr. 18
[22] TZ202604-090
[23] Oberon (2026). *Met raad en daad: Onderzoek naar de onderwijsadviesmarkt in het funderend onderwijs:* https://open.overheid.nl/details/99265c69-d338-4a36-872b-0483749e70d5. U ontvangt dit onderzoek tevens als bijlage bij deze brief.
[24] Zie bijvoorbeeld https://www.aob.nl/actueel/artikelen/steeds-meer-stuurlui-staan-aan-wal/

schoolleiders de kwaliteit van aanbieders als (zeer) positief. Verbeterpunten zijn er op het gebied van kwaliteitsborging, opdrachtgeverschap, transparantie en vindbaarheid.

Kwaliteitskader en opdrachtgeverschap
Om de impact van onderwijsadvies te vergroten, werkt de alliantie aan een kwaliteitskader dat door het NKO wordt ontwikkeld. Dit kader geeft scholen handvatten om de kwaliteit te beoordelen en helpt hen om hun hulpvraag scherper te formuleren. Voor aanbieders, inclusief zelfstandigen, maakt het kader helder waaraan hoogwaardig onderwijsadvies moet voldoen. Om ervoor te zorgen dat het kader goed aansluit bij de behoeften in de onderwijspraktijk, worden conceptversies getoetst met leraren, schoolleiders en bestuurders. Het definitieve kwaliteitskader wordt naar verwachting voor de zomer van 2027 opgeleverd.

Transparantie en vindbaarheid
De alliantie onderzoekt de mogelijkheid van een digitaal platform waar het aanbod vindbaar en doorzoekbaar is. Dit platform zal gebruikmaken van het kwaliteitskader om de kwaliteit van het aanbod te borgen. Er wordt verbinding gezocht met de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (het Groeifondsprogramma NAPL), waar ook gewerkt wordt aan een platform voor geaccrediteerd bij- en nascholingsaanbod. Met beide trajecten zorgen we ervoor dat scholen die werken aan (team)professionalisering of verbetertrajecten kwalitatief goed aanbod kunnen vinden dat past bij hun behoeften.

In de voortgangsbrief over de lerarenstrategie van december a.s. informeer ik u over aanvullende maatregelen om professionalisering op teamniveau en de doorlopende professionele ontwikkeling van leraren en schoolleiders te bevorderen. Voor de zomer van 2027 wordt u nader geïnformeerd over de voortgang van het werk van de Kwaliteitsalliantie Onderwijsadvies.

Tot slot
Een goede beheersing van de basisvaardigheden is cruciaal. Daarom zet ik, samen met de partners uit het onderwijsveld, er ook de komende jaren vol op in om de lat hoger te leggen en scholen te helpen om de prestaties van hun leerlingen te verbeteren. Daarbij zie ik taal zie als dé sleutel om ook daadwerkelijk tot deze verbetering te komen. Met de Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden bouw ik voort op de lopende ontwikkelingen, scherp ik aan waar nodig en geef ik nog een extra impuls.

Hoogachtend,

de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie,

Judith Zs.C.M. Tielen

Bijlage 1: Studielasturentabellen

Studielasturen laten in een normatief aantal klokuren, in veelvouden van veertig, zien hoeveel tijd een gemiddelde leerling in een gemiddelde situatie nodig heeft om het examenprogramma van een vak in de bovenbouw van havo en vwo succesvol te kunnen afronden. Dat is inclusief lestijd, huiswerk, leertijd, toetsing, excursies, verwerking van de stof of andere leeractiviteiten. De nieuwe examenprogramma's hebben bij het ontwerpen een kader meegekregen voor hoe groot het vak is ten opzichte van het geheel aan vakken, gebaseerd op onderzoek in wetenschap en praktijk en op de uitgangspunten achter de curriculumherziening. Over de uitgangspunten achter de herziening en de gevolgen voor de omvang van vakken is uw Kamer ook in eerdere brieven geïnformeerd.[25]

Meer ruimte voor de basisvaardigheden

Gezien het belang van taal en de andere basisvaardigheden is het essentieel om ook in de bovenbouw meer aandacht te besteden aan Nederlandse taal, rekenen en wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap, terwijl het curriculum voor leerlingen niet te overladen en versnipperd moet worden.[26] Hierbij mag het niet uitmaken welk profiel leerlingen volgen.[27] In de curriculumactualisatie is ervoor gekozen om de inhouden van de basisvaardigheden toe te voegen aan de vakken die alle leerlingen volgen. Dit zijn de vakken Nederlands, wiskunde en maatschappijleer. Als gevolg van dit uitgangpunt krijgen deze vakken meer studielasturen, passend bij het nieuwe examenprogramma. De uitbreiding van het vak maatschappijleer geeft ook uitvoering aan eerdere moties uit uw Kamer waarin is gepleit om het gewicht van dit vak te versterken en te zorgen voor meer uren over meerdere schooljaren.[28] De toename van de studielasturen voor de vakken in de basisvaardigheden betekent een afname bij een aantal andere vakken. De totale beschikbaarheid van leerlingen wordt immers niet groter.

Gelijke profielvakken in een herkenbare architectuur

Om te komen tot een consistent en samenhangend curriculum kennen de geactualiseerde examenprogramma's voor alle vakken een gelijke structuur en opbouw en voor de profiel(keuze)vakken een gelijke omvang.[29] De profiel(keuze)vakken krijgen hierom allemaal een gelijk aantal studielasturen. Voor de havo is dit basisaantal 320 studielasturen. Voor het vwo is dit 440 studielasturen.[30] Voor sommige vakken, namelijk de vakken die bekend staan als 'profielkenmerkende vakken', betekent dat een afname van studielasturen.

Borgen van ruimte voor schooleigen keuzes

[25] Kamerstukken II 2023/24, 31 293, nr. 732 en Kamerstukken II 2024/25, 31 293, nr. 756 en nr. 775.
[26] Kamerstukken II 2023/24, 31 293, nr. 709.
[27] Kamerstukken II 2024/25, 31 289, nr. 595.
[28] Kamerstukken II 2015/16, 31 289, nr. 328; Kamerstukken II 2020/21, 35 352, nr. 20.
[29] SLO (2021). *Verdeling van ontwerpruimte voor ontwikkeling van examenprogramma's. Voorstel vanuit een basismodel.* Amersfoort: SLO, p. 18-19.
[30] De klassieke talen Latijn en Grieks vormen hierop een uitzondering. Deze vakken kennen meer studielasturen vanwege hun belang in het speciale karakter van het gymnasium. Ook zit het vak klassieke culturele vorming, dat gymnasiasten volgen in plaats van culturele en kunstzinnige vorming, geïntegreerd in dit programma. Dit is ook in de huidige situatie het geval.

Het bovenbouwcurriculum moet ruimte bieden voor leerlingen en scholen. Daarvoor is er een marge in de totale studielasturen. Ook in de nieuwe situatie blijft die ruimte bestaan, maar het verschilt per vakkenpakket hoe groot die marge is. De marge neemt af ten opzichte van de huidige situatie doordat er meer ruimte is gemaakt voor de basisvaardigheden.

havo

gemeenschappelijk deel	*was*	*wordt*
Nederlands	400	440
Engels	360	320
maatschappijleer	120	240
culturele en kunstzinnige vorming	120	120
lichamelijke opvoeding	120	120
wiskundevakken		
gecijferdheid	-	100[31]
wiskunde maatschappij	320	360
wiskunde natuur[32]	320	360
wiskunde techniek	360	480
profiel(keuze)vakken	*was*	*wordt*
aardrijkskunde	320	320
bedrijfseconomie	320	320
biologie	400	320
economie	400	320
filosofie	320	320
geschiedenis	320	320
informatica	320	320
kunstvakken	320	320
maatschappijwetenschappen	320	320
moderne vreemde talen	400	320
natuur, leven en technologie	320	320
natuurkunde	400	320
praktijkgericht vak maatschappij	360	320
praktijkgericht vak technologie	360	320
scheikunde	320	320
wiskunde D	320	320
vrije deel	*was*	*wordt*
algemene natuurwetenschappen	120	120

[31] Het nieuwe vak gecijferdheid voor havo wijkt af van de systematiek van veelvouden van veertig, omdat dit het best aansluit op de omvang waarvoor dit nieuwe vak is ontwikkeld.
[32] De structuur van de wiskundevakken verandert. Daarom is de vergelijking van SLU moeilijk te maken, vooral voor het nieuwe vak wiskunde natuur. Voor dit vak is in de *was*-tabel wiskunde A (320 SLU) gebruikt, omdat dit momenteel het standaard wiskundevak is in het profiel natuur & gezondheid.

bewegen, sport en maatschappij	320	320
moderne vreemde talen (compact)	320	320
praktijkgericht vak maatschappij - klein	120	120
praktijkgericht vak technologie - klein	120	120

vwo

gemeenschappelijk deel	*was*	*wordt*
Nederlands	480	520
Engels	400	440
maatschappijleer	120	240
culturele en kunstzinnige vorming	160	160
lichamelijke opvoeding	160	160
klassieke talen	760	760
wiskundevakken		
gecijferdheid	-	200
wiskunde maatschappij	520	520
wiskunde natuur[33]	520	520
wiskunde techniek	600	680
profiel(keuze)vakken	*was*	*wordt*
aardrijkskunde	440	440
bedrijfseconomie	440	440
biologie	480	440
economie	480	440
filosofie	480	440
geschiedenis	480	440
informatica	440	440
kunstvakken	480	440
maatschappijwetenschappen	440	440
moderne vreemde talen	480	440
natuur, leven en technologie	440	440
natuurkunde	480	440
scheikunde	440	440
wiskunde D	440	440
vrije deel	*was*	*wordt*
algemene natuurwetenschappen	120	120
bewegen, sport en maatschappij	440	440
moderne vreemde talen (compact)	480	440

[33] De structuur van de wiskundevakken verandert. Daarom is de vergelijking van SLU moeilijk te maken, vooral voor het nieuwe vak wiskunde natuur. Voor dit vak is in de *was*-tabel wiskunde A (520 SLU) gebruikt, omdat dit momenteel het standaard wiskundevak is in het profiel natuur & gezondheid.

Bijlage 2: Planning implementatie herzien curriculum op scholen

Primair onderwijs, voortgezet onderwijs (onderbouw) en (voortgezet) speciaal onderwijs

Wanneer vastgelegd?	**Leergebieden**
1 augustus 2026	(Functionele) kerndoelen Nederlandse taal (Functionele) kerndoelen rekenen en wiskunde
1 augustus 2027	(Functionele) kerndoelen burgerschap (Functionele) kerndoelen digitale geletterdheid Mens en maatschappij Mens en natuur Moderne vreemde talen Kunst en cultuur Bewegen en sport
1 augustus 2029	Functionele kerndoelen mens en maatschappij Functionele kerndoelen mens en natuur Functionele kerndoelen moderne vreemde talen Functionele kerndoelen kunst en cultuur Functionele kerndoelen bewegen en sport

Voortgezet onderwijs (bovenbouw)

Tranche	**Vakken (hoofdlijn*)**	**Publicatie**	**Start eerste cohort**	**Eerste centraal examen**
0	Wiskunde vmbo	Sept 2025	Schooljaar 2027-2028	2029
1	Nederlands, deel moderne vreemde talen, wiskunde havo/vwo, maatschappijleer	Sept 2026	Schooljaar 2029-2030	2031 (vmbo/havo) 2032 (vwo)
2	Biologie, natuurkunde, scheikunde, overige talen	Sept 2027	Schooljaar 2029-2030	2031 (vmbo/havo) 2032 (vwo)

3	Aardrijkskunde, economie, geschiedenis, kunstvakken, lichamelijke opvoeding	Sept 2028	Schooljaar 2030-2031	2032 (vmbo/havo) 2033 (vwo)
4	Maatschappijstudies, informatica	Sept 2029	Schooljaar 2031-2032	2033 (vmbo/havo) 2034 (vwo)

Voor de leesbaarheid van deze tabel zijn niet alle vakken apart opgenomen. Een complete tabel met alle vakken staat op www.masterplanbasisvaardigheden.nl.

Bijlage 3: Toezeggingen

Toezegging toezicht op welbevinden

Uw Kamer heeft eerder specifiek aandacht gevraagd voor het toezicht op het welbevinden van leerlingen.[34] De vernieuwde kerndoelen besteden hier op diverse manieren aandacht aan. Zo leren leerlingen inzicht te tonen in, en te reflecteren op, leefstijl, lichamelijke- en mentale gezondheid. Ook leren ze te reflecteren op hun eigen leefstijl en gezondheid, de invloed van hun leefomgeving, de media en eigen keuzes hierin. Naast deze kerndoelen moeten scholen de veiligheid van leerlingen monitoren, waarbij ook gevraagd kan worden naar het welbevinden van de leerlingen. Daarbij bestaat voor scholen de wettelijke verplichting tot burgerschapsonderwijs en om zorg te dragen voor een veilige omgeving op de school. Op deze verplichtingen ziet de inspectie toe.

Toezegging leescultuur

Uw Kamer vroeg mij om informatie over de manier waarop ik scholen op hun verantwoordelijkheden ten aanzien van een leescultuur en een toereikende boekencollectie op school ga wijzen.[35] Zoals geschetst moet die verantwoordelijkheid voor samenwerking tussen scholen en bibliotheken zeker niet enkel bij de bibliotheken gevoeld worden. Hiervoor werk ik aan gerichte communicatie aan scholen, die volgens planning in december 2026 uitgaat naar po- en naar vo-scholen via verschillende websites en nieuwsbrieven. Hierin zet ik uiteen wat ik van scholen verwacht, welke verplichtingen zij hebben, en welke mogelijkheden er zijn om een collectie aan te schaffen en ermee aan de slag te gaan. Ik zoek hiervoor samenwerking met onder andere de sectorraden en de Kennistafel Effectief Leesonderwijs. De insteek hierbij is, zoals in het debat is gezegd, dat scholen en bibliotheken een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben om deze leescultuur en toereikende boekencollectie te realiseren.

[34] Kamerstukken II, 2025-26, TZ202606, nr. 261. Met deze brief beschouw ik deze toezegging als afgedaan.
[35] TZ202610-275. Met deze brief beschouw ik deze toezegging als afgedaan.